

Stadsparken: een multiculturele ontmoetingsplaats? ¹

Karin Peters, Wageningen Universiteit, Karin.peters@wur.nl

Inleiding

Westerse samenlevingen zijn sinds het midden van de vorige eeuw steeds meer multi-etnische samenlevingen geworden. Economische ontwikkeling heeft ervoor gezorgd dat West Europa grote aantallen gastarbeiders heeft opgenomen. Hiernaast hebben oorlogen, natuurrampen en specifieke politieke omstandigheden voor een migratiestroom naar het westen gezorgd. Westerse samenlevingen zijn als gevolg hiervan meer heterogeen, divers en gedifferentieerd geworden. Dit geldt ook voor Nederland. Op dit moment is 19% van de bevolking van Nederland allochtoon. Hiervan behoort 10% tot de groep niet-westerse allochtonen (CBS, 2007). Deze groep, die onder meer bestaat uit Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders, wordt in de volksmond vaak bedoeld wanneer er over allochtonen² wordt gesproken.

Het ontstaan van een multi-etnische Nederlandse samenleving, heeft een aantal vraagstukken met zich meegebracht die te maken hebben met de integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Hoewel integratie een problematisch concept is, wordt het meestal gebruikt om aan te geven in welke mate niet-Westerse migranten deelnemen in de Nederlandse maatschappij. Gedeelde waarden en beheersing van de Nederlandse taal spelen hierbij een belangrijke rol. Een manier om deze gedeelde waarden te creëren is door elkaar te leren kennen, bijvoorbeeld door multiculturele ontmoetingen. Op dit moment wordt het stimuleren van contact tussen verschillende bevolkingsgroepen gezien als een middel om integratie te bevorderen en hiermee de spanningen te verminderen (RMO 2005, Snel and Boonstra 2005, Blokland 2005). De gedachte hierachter is dat interacties helpen om verschillen te overbruggen en te accepteren.

Achtergrond en theoretische noties

Onderzoek naar de sociaal-culturele aspecten van een multi-etnische samenleving, laat zien dat de verschillende bevolkingsgroepen tot op heden weinig contact met elkaar hebben en dat het aantal interetnische contacten afneemt (RMO 2005). Dit geldt ook voor contacten in de vrije tijd. Tijdens multiculturele festivals, en andere georganiseerde multiculturele bijeenkomsten, worden interetnische ontmoetingen kunstmatig tot stand gebracht. Deze kunstmatige contacten hebben echter weinig structurele contacten tot gevolg. De RMO (2005) pleit voor een benadering waarin mensen met elkaar verbinden in de dagelijkse leefomgeving van burgers waardoor structurele contacten kunnen ontstaan. Herhaalde ontmoetingen met anderen leiden volgens de RMO (2005) tot familiariteit waarop verbinden gedijt. De WRR

---

¹ Dit artikel is gebaseerd op lopend promotie-onderzoek getiteld: De betekenis van inter-etnische interacties in de vrije tijd, in publieke ruimten.

² Volgens Essed (1995) en Ghorashi (2003) is allochtoon de term die gebruikt wordt om een persoon aan te duiden die niet voldoet aan het impliciete beeld van de blanke en christelijke Nederlandse identiteit. Een betere term heb ik echter niet voorhanden.

(2005) concludeert dat voor vreedzaam samenleven, het belang van alledaagse ontmoetingsplekken is onderschat. Deze plekken kunnen zowel private als publieke plekken zijn. Publieke ruimten bieden meer mogelijkheden om onbekenden te ontmoeten dan private ruimten. Zeker waar het gaat om stedelijke publieke ruimten waar de meeste mensen elkaar niet kennen (Goffman 1963, Lofland 1973). Ontmoetingen tussen vreemden werden gekenschetst als slechts kortdurend en functioneel (Lofland 1973, Goffman 1963), maar tegenwoordig lijkt er meer waarde te worden gehecht aan de betekenis van deze interacties (Muller 2002). Deze korte ontmoetingen zorgen ervoor dat mensen met verschillen worden geconfronteerd. Hoewel dit kan leiden tot versterking van verschillen of zelfs conflicten, kunnen deze ontmoetingen ook leiden tot nieuwe manieren van kijken naar dingen of leiden tot nieuwe sociale relaties (Brunt en Deben, 2001). Lofland (1973) concludeert dat sociale interactie voornamelijk tot stand komt door zogenaamde triangulatie. Dit houdt in dat derden zoals kinderen, honden en attributen, onderwerpen aanleveren om een gesprek te starten.

Publieke ruimten zijn belangrijke plekken voor het ondernemen van vrijetijdsactiviteiten. Verschillende etnische groepen maken gebruik van deze stedelijke publieke ruimten. Publieke ruimten kunnen worden gekarakteriseerd als plekken waar vreemden elkaar kunnen ontmoeten (Lofland, 1973) Dines and Cattell (2007) concluderen in hun onderzoek in Oost-Londen dat publieke ruimten een rol spelen in het bevorderen van inter-etnisch begrip omdat deze ruimten mogelijkheden aan mensen bieden om elkaar te ontmoeten; mogelijkheden die niet aanwezig zijn in andere meer georganiseerde settings (p.X). Interactie in wijken kan leiden tot toenemende sociale cohesie; contact tussen mensen met verschillende etnische achtergronden is een manier om sociaal kapitaal te verwerven.

Het onderzoek: Stadsparken in Nijmegen

De dagelijkse, en volgens Soenen (2006) de zogenaamde banale, relaties tussen mensen in de stad zijn onderwerp van mijn studie. De doelstelling van mijn onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de relatie tussen vrijetijdsactiviteiten in de publieke ruimte en de aanwezigheid en betekenis van interetnische contacten. Hoewel eerder onderzoek heeft aangetoond dat sociaal kapitaal wordt verkregen door deelname in formele vrijetijdsorganisaties zoals sportclubs, ben ik geïnteresseerd in de vraag of het doorbrengen van vrije tijd in publieke ruimten ook een bijdrage kan leveren aan het verwerven van sociaal kapitaal en het vergroten van de sociale cohesie.

De publieke ruimte, meer specifiek stadsparken, is de concrete setting waar mijn onderzoek plaatsvindt. Dit artikel is gebaseerd op kwalitatief onderzoek verricht in Nijmegen. Door middel van observaties en interviews is informatie verzameld over de interacties en de betekenis van publieke ruimte voor ontmoetingen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in twee stadsparken. Het eerste park is het Goffertpark, het grootste stadspark van Nijmegen. Het tweede park is het Thiemepark, een buurtpark gelegen in Bottendaal. Het park wordt, in

tegenstelling tot het Goffertpark, vrijwel alleen bezocht door mensen die dichtbij het park wonen (foto's?). De studieobjecten liggen in relatief gemengde wijken. In de wijk De Goffert wonen 2600 mensen waarvan 10% migranten. Een van de buurten binnen de Goffert bestaat uit 20% migranten. Bottendaal, de buurt waarin het Thiemepark ligt, heeft 4400 inwoners waarvan 9% migrant. De buurt is slechts 38ha groot en heeft weinig publieke ruimte.

De resultaten: Weinig interacties, toch sociale cohesie

Twee zaken die sociale interactie stimuleren zijn vertrouwdheid met de ruimte en regelmatig gebruik (Dines and Cattell, 2007). Het Thiemepark wordt voornamelijk bezocht door mensen die dichtbij wonen en die het park vaak bezoeken. Veel bezoekers kennen elkaar van de buurt. Het Goffertpark wordt bezocht door alle Nijmegenaren. Ik had verwacht dat dit verschil zou leiden tot meer interacties in het Thiemepark. Echter, dit bleek niet het geval. Wel groeten mensen elkaar vaker in het Thiemepark. De bezoekers van beide parken beschrijven de parken als plekken waar ze zich thuis voelen, veilig en comfortabel. De weinige gesprekken die plaats vonden, gingen over specifieke vragen (heb je vuur?), over honden en kinderen. De meeste bezoekers gaven aan dat ze deze korte gesprekken waarderen. Naast deze gesprekken hebben mensen oogcontact, knikken mensen naar elkaar en kijken ze naar elkaar. Mensen met een migrantenachtergrond gaven aan dat ze behoefte hadden aan meer contact, dit in tegenstelling tot autochtone Nederlanders die deze wens niet hebben geuit. Migrantengaven hier wel bij dat ze niet zelf het initiatief nemen tot meer interactie. Naast deze positieve small talk, vinden er ook negatieve interacties plaats.

De resultaten laten verder zien dat mensen het van belang vinden om met mensen om te gaan die hun begrijpen. Alhoewel diversiteit over het algemeen gewaardeerd wordt, gaan mensen toch meer om met mensen met een zelfde achtergrond. Vrije tijd in stadsparken faciliteert interacties tussen mensen die elkaar al kennen en faciliteert minder interacties tussen vreemden.

Alhoewel de buurt al lange tijd niet de enige plek is waar mensen andere mensen tegenkomen, blijft de buurt de plek waar mensen wonen en waar alledaagse ontmoetingen plaatsvinden. Hierdoor kunnen publieke ruimten functioneren als plekken waar mensen andere mensen zien en waar mensen informatie over de samenstelling van de buurt krijgen.

Het concept 'sociale cohesie' knoopt sociale netwerken aan fysieke ruimten. Uit eerder onderzoek (Forrest and Kearns, 2001; Burns et al., 2001) blijkt dat als bewoners aangeven een grote betrokkenheid met een bepaalde plek te hebben, deze bewoners tevens aangeven dat zij veel sociale cohesie ervaren. Uit mijn onderzoek komt naar voren dat het Thiemepark inderdaad bijdraagt tot sociale cohesie. In het park is een bepaalde sfeer waar mensen zich zelf thuis voelen, waar men elkaar groet en waar men elkaar van gezicht kent. Er is een gevoel van herkenning zonder dat mensen veel met elkaar praten. Deze bekende sfeer komt door de directe link en binding met de buurt. Mensen vormen een relatie met deze plek

dichtbij hun woning (vgl. Guitart and Mendoza 2008). Blokland (2003) benadrukt het belang van elkaar zien en ontmoeting omdat mensen hierdoor bekend raken met de buurt waarin zij wonen. Dit leidt tot publieke familiariteit (Fischer, 1982) wat wordt bereikt door gebruik te maken van dezelfde plekken en betrokken te zijn bij bepaalde ontwikkelingen. Zo hebben de buurtbewoners een belangrijke rol gespeeld bij het ontstaan van het Thiemepark.

In aanvulling hierop kan worden geconstateerd dat het Thiemepark functioneert als een alledaagse plek zoals beschreven door Chase et al (1999): "everyday space is the connective tissue that binds daily life together (...) and these spaces serve as primary intersections between the individual and the city." Het Thiemepark is een plek waar mensen informatie kunnen krijgen over hun dagelijkse leefomgeving.

De sfeer in het Goffertpark is anders. Hoewel er in beide parken weinig interactie plaatsvindt, leidt dit in het Goffertpark niet tot de rustige atmosfeer van het Thiemepark maar juist tot een levendig park waar mensen doen waar ze zin in hebben, dit kan zijn voetballen, spelen met de kinderen, picknicken met de familie of het draaien van harde muziek. De diversiteit in activiteiten is vele male groter in het Goffertpark. Mensen kiezen hun eigen plek in het park en letten vervolgens weinig op anderen in het park. Het Goffertpark wordt omschreven als een open, toegankelijk en vriendelijk park. Er komen erg veel verschillende mensen in het park en mensen hebben de mogelijkheid elkaar te ontmoeten. Jacobs (1961) noemt dit social seams. Er is een grote verscheidenheid aan bezoekers; de maatschappij is gerepresenteerd in haar bezoekers. Niet alleen door gesprekken en andere directe interacties, maar ook door alleen maar samen op dezelfde plek zijn wordt kennis over elkaar overgedragen wat familiariteit faciliteert.

Tot slot

Een stadspark is een plek waar verschillende groepen mensen elkaar min of meer natuurlijk ontmoeten. Het zijn plekken waar mensen relaxen, kletsen, spelen en sporten. Het zijn open en toegankelijke plekken waar verschillende mensen komen en zichzelf prettig voelen. In dit artikel stonden twee stedelijke publieke ruimten in Nijmegen centraal: Het Thiemepark, een buurtpark, en het stadspark het Goffertpark. In het buurtpark, het Thiemepark, gedragen mensen zich min of meer alsof ze zich in een private ruimte begeven. Bezoekers zijn op zichzelf en de plek is erg bekend voor hun. Dit in tegenstelling tot andere publieke ruimten zoals terrassen waar mensen juist komen om zichzelf aan de ander te laten zien (Oosterman, 1993). Ook in het Goffertpark laten de bezoekers zichzelf meer zien. De diversiteit aan mensen is zichtbaar en wordt gewaardeerd. Het park is een plek waar diversiteit wordt omhelsd.

De twee parken verschillen erg van elkaar, maar in beide parken brengen allochtone en autochtone bezoekers hun vrije tijd voornamelijk door met mensen van hun eigen groep. De verschillende groepen zijn wel samen in de parken en ze zijn zich ook bewust van deze

diversiteit. Dit samenzijn creëert publieke familiariteit waardoor interacties makkelijker kunnen plaatsvinden.

In dit artikel heb ik willen laten zien dat vrije tijd in stadsparken sociale cohesie kan faciliteren door het creëren van publieke familiariteit en vanwege het feit dat parken open en toegankelijke publieke ruimten zijn waar mensen met diverse achtergronden elkaar zien. Verschillende ideologieën ontmoetingen elkaar en dit is het begin van culturele verandering. Het is volgens mij dan ook van belang dat dergelijke publieke ruimten voldoende beschikbaar zijn. Plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten op een ongedwongen wijze. Alhoewel het slechts een eerste stap is naar wederzijds begrip, is het de moeite waard om open en toegankelijke plekken te hebben.

Literatuur

- Blokland, T., 2003. 'Goeie burens houwen zich op d'r eigen': Interetnische verhoudingen, racisme en beleid voor achterstandswijken.
- Brunt, L. & L. Deben, 2001. De ijle zone. Het stedelijke wonen onder druk. DGVH/NETHUR partnership, publicatienummer 12.
- Chase, J., Crawford, M. and Kaliski, J. (eds.) 1999. *Everyday Urbanism*. New York: The Monacelli Press.
- CBS, 2007. Demografische kerncijfers per gemeente. Voorburg: CBS.
- Dines, N., Cattell, V., 2006. *Public spaces, social relations and well-being*, The Policy Press, Bristol.
- Fischer, C., 1982. *To dwell among friends*. Chicago : Chicago University Press.
- Forrest, R., Kearns, A., 2001. *Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood*, *Urban Studies*, 38, 2125-2143.
- Goffman, E. 1963. *Behavior in Public Places. Notes on the social organization of gatherings*. New York (VS): The Free Press.
- Guitart, O. and C. Mendoza, 2008 *Living (in) Mexico City: Living space and perceived space of a group of highly skilled migrants [Vivir (en) la Ciudad de México: Espacio vivido e imaginarios espaciales de un grupo de migrantes de alta calificación]* In: *Latin American Research Review* 43 (1) p.113-138
- Jacobs, J., 1961. *The death and life of great American cities*. New York: Vintage Books.
- Lofland, L., 1973. *A World of Strangers: Order and Action in Urban Public Space*. New York: Basic Books.
- Muller Th., 2002. *De Warme Stad; Betrokkenheid bij het publieke domein*. Uitegeverij Jan van Arkel: Utrecht. P.192
- Oosterman, J., 2003. *Parade der passanten : de stad, het vertier en de terrassen*. Utrecht : Van Arkel
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2005. *Eenheid, verscheidenheid en binding: over concentratie en integratie van etnische minderheden in Nederland, advies 35*. Den Haag: Sdu.
- Snel, E. en N. Boonstra, 2005. *De waarde van interetnisch contact Een onderzoek over initiatieven en beleidsprojecten om interetnisch contact te bevorderen*. Enschede/Utrecht: Universiteit Twente/Verwey-Jonker Instituut
- Soenen, R., 2006. *Het kleine ontmoeten; Over het sociale karakter van de stad*. Garant-Uitgevers n.v. Antwerpen-Apeldoorn.
- Stodolska, M. and J.S. Livengood, 2006. *Influence of Religion on the Leisure Behavior of Immigrant Muslims in the United States*, *The Journal of Leisure Research*, Third Quarter 2006.